

แหล่งศิลปกรรมและสิ่งแวดลอมอันควรอนุรักษ์ในจังหวัดอุบลราชธานี

ชื่อแหล่งศิลปกรรม วัดสารพัตนิก

๑. ที่ตั้ง

เลขที่ ๒๒๘ ถนนเทพโยธี ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี
พิกัด (UTM หรือละติจูด/ลองจิจูด) ๑๕.๒๓๗๘๙๒, ๑๐๔.๘๖๔๘๔๘

๒. ประเภทแหล่งศิลปกรรม โบราณสถานและโบราณวัตถุ

วัดสารพัตนิก มีเสนาสนะอาคารสถานที่ ได้แก่ อุโบสถ ศาลาการเปรียญ พระบรมธาตุเจดีย์ศรี
เกษร หอระฆัง ศาลาอเนกประสงค์ ศาลาบำเพ็ญกุศล กุฏิราษฎร์พิทักษ์สิรินธรณ์ กุฏิ เมรุ และประตูโขง
๒ ประตู (ทิศตะวันตกและทิศใต้) มีโบราณสถาน โบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่สำคัญ ดังนี้

๒.๑ พระเกสรดอกไม้

พระเกสรดอกไม้เป็นพระพุทธรูปฐานขาสิ่งห์ องค์พระกับฐานแยกออกจากกันได้ พระ
รัศมีประดับแก้วสีเขียว มีจารึกอักษรธรรมอีสานที่ฐาน ๕ บรรทัด ผนังงศ์ มั่นคง ได้อ่านไว้ว่า
“พุทธศักราช ๒๔๕๓ ปีจอ โทศก ๑๒๙ ข้าพเจ้าหมื่นผัวอัมเมียว ได้สร้างพระพุทธรูปผสมไว้ในพุทธ
ศาสนา ๓๐๐๐ พรรษา ขอจงเป็นปัจจัยแก่พระนิพพานที่ข้าพเจ้าเทอญ”

เมื่อพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์สร้างวัดสารพัตนิกแล้ว ได้ทูลขอ
พระพุทธรูปจากรัชกาลที่ ๕ เพื่อเป็นพระประธานของวัด รัชกาลที่ ๕ ทรงสร้างพระพุทธรูปจากเกษร
ดอกไม้บูชาพระแก้วมรกตที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามไว้ ๕ องค์ จึงพระราชทานมายังวัดสารพัตนิก ๑
องค์ ในอดีตเคยอัญเชิญมาให้ประชาชนนมัสการในบุญของวัดเดือนมกราคมทุกปี (พระครูสารสีลคุณ
๒๕๔๑: ๒๑) ปัจจุบันได้ปิดทองใหม่ ประดิษฐาน ณ พระบรมธาตุเจดีย์ศรีเกษรให้ประชาชนนมัสการได้
ทุกวัน

๒.๒ พระพุทธรูปไม้ปางมารวิชัย

พระพุทธรูปไม้แกะสลักปางมารวิชัย ฝีมือช่างพื้นเมือง ๒ องค์ ปัจจุบันปิดทองใหม่

๒.๓ รูปหล่อพระบูรพาจารย์

รูปหล่อพระบูรพาจารย์อดีตเจ้าอาวาสวัดสารพัตนิกมี ๓ องค์คือ ญาท่านคำม้าว
โกณฑลโย เจ้าอาวาสรูปแรก พระครูสารคุณาทร (สี เกสร) และพระครูศิริพัชโรบล (วิรัช ปณญาปชโช
โต ป.ธ.๕)

๒.๔ กุฏิราษฎร์พิทักษ์สิรินธรณ์

กุฏิราษฎร์พิทักษ์สิรินธรณ์เป็นกุฏิไม้เก่าแก่ของวัด ตกแต่งด้วยไม้ฉลุลายสวยงาม สร้าง
ในสมัยพระครูสารคุณาทร (สี เกสร) เป็นเจ้าอาวาส และเป็นกุฏิพำนักของท่าน สร้างในปี พ.ศ. ๒๔๙๗-
๒๕๐๑ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ กำลังบูรณะปรับปรุงใหม่

๒.๕ คำภีร์ใบลาน

มีตู้เก็บคัมภีร์ใบลาน จำนวน ๒ หลั

๓. ประวัติความเป็นมา

วัดสารพัดนึกเป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีเนื้อที่ ๑๗ ไร่ ๑ งาน ๑๐ ตารางวา อาณาเขตทิศตะวันตกจดถนนเทพโยธี ทิศใต้จดถนนสุริยาตรี ทิศตะวันออกจรดบ้านพักแพทย์-พยาบาล ของโรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ และทิศเหนือจดที่ดินของเอกชน

ละแวกถนนหลวงใกล้ทุ่งศรีเมืองในอดีตมีวัดสำคัญ ๔ วัด คือ วัดมณีวนาราม วัดมหาวนาราม วัดสวนสวรรค์ และวัดทุ่งศรีเมือง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ทรงเห็นว่าต่อไปใน ภายหน้าจะเป็นภาระหนักแก่ชุมชนในการทำนุบำรุงวัด จึงให้ยุบวัดสวนสวรรค์เสีย นำที่ดินมาสร้างเป็น บ้านพักนายอำเภอเมืองอุบลราชธานี ในราว พ.ศ. ๒๔๓๖ ทรงหาที่สร้างวัดขึ้นใหม่เพื่อทดแทนวัดสวน สวรรค์ เพื่อเป็นอนุสรณ์ของพระองค์ท่านเองด้วย และเพื่อให้เป็นที่จำพรรษาของพระม้าว โภณทญโณ พี่ชายของหม่อมเจียงคำ ชุมพล ณ อยุธยา ชายาของพระองค์ท่านด้วย จึงทรงสร้างวัดสารพัดนึกขึ้นใน ที่ดินของชายา

ชื่อวัดสารพัดนึกมาจากพระนามของเสด็จในกรมผู้สร้างวัดคือ สรรพสิทธิแปลว่าสำเร็จทุกอย่าง ตรงกับ “สารพัด” และประสงค์แปลว่าความต้องการ คิด นึก ตรงกับ “นึก” ในสมัยพระครูศิริพัชโรบล (วีรัช ปญญาปชโชโต) เป็นเจ้าอาวาสได้เปลี่ยนเป็น “สารพัดนึก” เพื่อให้พ้องกับความหมายว่า การ พัฒนาขึ้นไปเรื่อย ๆ ตามกาลเวลา ไม่หยุดนิ่ง ปัจจุบันเปลี่ยนมาใช้ สารพัดนึก ตามเดิม

เจ้าอาวาส เจ้าอาวาสวัดสารพัดนึกนับถึงปี พ.ศ. ๒๕๖๒ มี ๑๓ รูป ดังนี้

- ๑) ญาท่านคำม้าว โภณทญโณ ครองวัด พ.ศ. ๒๔๓๖ พี่ชายของหม่อมเจียงคำ ชุมพล
- ๒) ญาท่านพวย มาจากวัดทุ่งศรีเมือง
- ๓) พระครูหมั่น อานนโท (น.ธ.โท) ต่อมาไปเป็นเจ้าอาวาสวัดแจ้ง
- ๔) ญาท่านนก
- ๕) ญาท่านเกษ พระนักเทศน์กัณฑ์มหาราช
- ๖) ญาท่านพุ่ม พระนักเทศน์กัณฑ์มหาราช
- ๗) ญาท่านน้อย มาจากบ้านขามเปี้ย อำเภอตระการพืชผล
- ๘) พระมหาบัวเรียน
- ๙) พระครูภาวนานุศาสน์ (สาย จารุวณโณ ถิ่นขาม) ครองวัด พ.ศ. ๒๔๘๕-๒๔๘๖
- ๑๐) ญาท่านพิมพ์ วีรปญโณ ครองวัด พ.ศ. ๒๔๘๖-๒๔๘๗
- ๑๑) พระครูสารคุณาทร (สี เกสโร อรพันธ์ น.ธ.ตรี) ครองวัด พ.ศ. ๒๔๘๗-๒๕๓๔
- ๑๒) พระครูศิริพัชโรบล (วีรัช ปญญาปชโชโต ทองเหลือง ป.ธ.๕) เลขานุการรอง เจ้าคณะภาค ๑๐ เจ้าคณะตำบลในเมือง เขต ๓ ครองวัด พ.ศ. ๒๕๓๔-๒๕๕๕
- ๑๓) พระครูสารสีลคุณ (สี สิริญาโณ มณีภรณ์) เจ้าคณะอำเภอเหล่าเสือโก้ก เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี ครองวัด พ.ศ. ๒๕๕๖-ปัจจุบัน

ด้านการปกครอง วัดสารพัดนึก พ.ศ. ๒๕๖๒ มีพระภิกษุ ๑๒ รูป สามเณร ๙ รูป

ด้านการบริการสังคม วัดสารพัดนึกให้บริการชุมชน ๔ ประการ ได้แก่

- ตลาดนัดวัดสารพัดนึก เริ่มจัดในปีเศรษฐกิจฟองสบู่แตก พ.ศ. ๒๕๔๐ มีโยมมาขออนุญาตจากพระครูศรีพิทักษ์โรบล จัดตลาดนัดวันจันทร์ รายได้ตามแต่จะถวายวัด หลังงานศพพระครูศรีพิทักษ์โรบลเปลี่ยนเป็นตลาดถาวร สร้างอาคารอย่างเป็นทางการวัดเป็นผู้ดูแลจัดเก็บรายได้
- จัดที่จอดรถในวัด เก็บค่าบริการคันละ ๒๐ บาท เพื่อลดความเดือดร้อนไม่มีที่จอดรถของประชาชนที่มาโรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์
- เมรุเผาศพ สงเคราะห์คนยากจนในการฌาปนกิจที่เสียชีวิตจากโรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์
- เป็นที่พักผ่อนของญาติโยมที่มาเยี่ยมผู้ป่วยโรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ในเวลากลางวัน

๔. ความสำคัญ

- ๔.๑ เป็นวัดที่พลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการมณฑลอีสาน เป็นผู้สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๖
- ๔.๒ เป็นวัดที่ประดิษฐานพระเกสรดอกไม้ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง
- ๔.๓ เป็นหนึ่งใน ๒๒ วัดที่จัดเทศน์ธรรมัสสวนะสามัคคีของเมืองอุบลราชธานีในช่วงเข้าพรรษา ซึ่งเริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๘ โดยเวียนไปทั้ง ๒๒ วัด เริ่มจากวัดมณีวนาราม สิ้นสุดที่วัดสุปฏิณาราม วรวิหาร เป็นงานบุญเฉพาะของเมืองอุบลราชธานี
- ๔.๔ เป็นวัดที่จำพรรษาของพระสังฆาธิการ เช่น เจ้าคณะอำเภอ และเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี

๕. สถานการณ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในปัจจุบัน

- ๕.๑ วัดให้ใช้พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่จอดรถแก่ประชาชนที่มาโรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ โดยเก็บค่าจอด บริเวณวัดจึงแออัดไปด้วยรถยนต์ทุกวัน
- ๕.๒ วัดให้ใช้พื้นที่เป็นตลาดนัด มีผู้คนเข้ามาในวัดพลุกพล่าน มีปัญหาขยะมาก เทศบาลเป็นผู้เก็บขยะ

๖. ปัญหาที่พบในพื้นที่

- ๖.๑ ปัญหามูลนกพิราบตามศาสนาคารต่าง ๆ
- ๖.๒ ปัญหาการจัดการขยะ ซึ่งวัดต้องมีภาระค่าใช้จ่ายในการเก็บขยะให้แก่เทศบาล

๗. ภาพประกอบ

ภาพประกอบอยู่ท้ายแบบสำรวจ ภาพประกอบถ่ายโดย ปกรณ์ ปุกหุด และณัฐพงศ์ มั่นคง เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๒

๘. เกร็ดเรื่องเล่าเกี่ยวกับวัด

๘.๑ ในวัดมีหมุดทหารบกโยงจากภูทิวา สำหรับทำแผนที่ของทหารหรือราชการ

๘.๒ พระครูศิริพัชโรบล เมื่อยังเด็กเคยวิ่งเล่นในวัดสารพัดนึก ท่านรู้จักกับหม่อมเจ้าอุปปลีสาน
ชุมพล

๘.๓ ชื่อวัดเคยเปลี่ยนเป็น “สารพัดนึก” ตามคำแนะนำของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันท
จันทร์)

๘.๔ เนื่องจากอยู่ติดโรงพยาบาล ในอดีตเผาศพกลางเดินวัด (ลานวัด) ทุกวัน วันละ ๒-๓ ศพ
แต่ปัจจุบันคนเผาศพน้อยลงเพราะนำกลับไปภูมิลำเนาได้สะดวก

๘.๕ พระบรมธาตุเจดีย์ศรีเกษร ใช้เงินสร้าง ๘ ล้านบาท พระเทพวราจารย์ เจ้าคณะจังหวัด
อุบลราชธานี เป็นผู้ตั้งชื่อเจดีย์

๙. ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน

๙.๑ ผู้อุปถัมภ์วัด คือชาวบ้านหนองแวงและบ้านคู

๑๐. ประเพณีสำคัญประจำปี

๑๐.๑ บุญผะเหวด

๑๐.๒ ประเพณีแห่เทียนพรรษา ชุมชนคนทำเทียนเมืองอุบลราชธานี ได้มีส่วนร่วมในการทำ
เทียนพรรษาร่วมงานของจังหวัดทุกปี

๑๐.๒ เป็นหนึ่งใน ๒๒ วัดที่จัดเทศน์ธรรมัสสวณะสามัคคีของเมืองอุบลราชธานีในช่วง
เข้าพรรษา ซึ่งเริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๘ โดยเวียนไปทั้ง ๒๒ วัด เริ่มจากวัดมณีวนาราม สิ้นสุดที่วัด
สุปฏิญารามวรวิหาร เป็นงานบุญเฉพาะของเมืองอุบลราชธานี

๑๑. การติดต่อประสานงาน

พระครูสารสีลคุณ (สี สิริญาโณ มณีกรรม) เจ้าคณะอำเภอเหล่าเสือโก้ก เลขานุการเจ้าคณะ
จังหวัดอุบลราชธานี เจ้าอาวาสวัดสารพัดนึก หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘-๑๙๖๗-๐๒๕๓

หมายเหตุ วัดสารพัดนึก ในเอกสารต่าง ๆ มีใช้ทั้งสองแบบ คือ “พัต” และ “พัฒ” จากการ
สอบถามพระครูสารสีลคุณ (สี สิริญาโณ) เจ้าอาวาส ให้ข้อมูลว่า แต่เดิมใช้ “ต” ตามโฉนดที่ดินของวัด
แต่ในสมัยพระครูศิริพัชโรบล (วิรัช ปญญาโชโต) เป็นเจ้าอาวาส ได้ให้เปลี่ยนเป็น “พัฒ” ด้วยเหตุผลว่า
พ้องกับคำว่า “พัฒนา” แต่เมื่อท่านมรณภาพแล้ว พระครูสารสีลคุณ ได้ให้เปลี่ยนนามกลับเป็น “พัต”
ตามเอกสารราชการเดิมอีกครั้ง ตามที่ปรากฏในหนังสือรับรองสภาพวัด ที่ อบ ๐๐๓๔/๕๖๒๕

ภาพประกอบ

ศาลาการเปรียญ

พระประธานในศาลาการเปรียญ

พระบรมธาตุเจดีย์ศรีเกษร

รูปหล่อพระบูรพาจารย์

พระเกษรดอกไม้

หอรชิ่ง

บรรณานุกรม

ที่ระลึก ฉลองปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พธ.บ. กิตติมศักดิ์) พระครูศิริพัชโรบล เจ้าอาวาส
วัดสารพัฒนิก เจ้าคณะตำบลโน เมืองเขต ๓ จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. ๒๕๔๒. อุบลราชธานี:
วัดสารพัฒนิก, ๒๕๔๒.

พระครูสารสีลคุณ (สี สิริญาโณ มณีกรรม). ที่ระลึกงานฉลองสัญญาบัตร-พัทยศ พระครูสารสีลคุณ
วัดสารพัฒนิก อุบลราชธานี ๕ ธันวาคม ๒๕๔๑. อุบลราชธานี: วัดสารพัฒนิก, ๒๕๔๑.

_____. วัดสารพัฒนิก (สัมภาษณ์). เจ้าคณะอำเภอเหล่าเสือโก้ก เจ้าอาวาสวัดสารพัฒนิก,
๒๑ มกราคม ๒๕๖๒.